

การพัฒนาความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ด้วยเทคนิคเดลฟาย TO DEVELOP CULTURAL BELIEF OF SELF-SUFFICIENCY BY USING DELPHI TECHNIQUE

เพชรรัตน์ วิริยะสีบพงศ์¹

บทคัดย่อ

คำถามที่ใช้ในการวิจัย คือ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงในสังคมไทยเป็นอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงด้วยเทคนิคเดลฟาย จากผู้เชี่ยวชาญ 28 คน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงของไทย สามารถสรุปความสำคัญหลักจากการวิเคราะห์ได้ 3 ประเด็น (6 รูปแบบ) ประกอบด้วย ประเด็นแรก ด้านแบบแผน มี 2 รูปแบบ คือ ขนบธรรมเนียม และแนวทางปฏิบัติ ประเด็นที่สอง ด้านการประพฤติ มี 2 รูปแบบ คือ เป็นผลสืบเนื่อง และเป็นตัวควบคุม หรือ นำให้ทำตาม ส่วนประเด็นสุดท้าย คือ ด้านคุณค่า มี 2 รูปแบบ คือ มูลค่า และคุณค่า การวิจัยนี้เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อทำความเข้าใจ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงในสังคมไทย ได้เกณฑ์การแบ่งแยกความหมายอย่างเป็นระบบ ตามมุมมองของผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดความโดดเด่นชัดเจน ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ สำหรับพัฒนาต่อเป็นองค์ประกอบเชิงสำรวจในการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

คำสำคัญ: เทคนิคเดลฟาย ความเชื่อด้านวัฒนธรรม แบบพอเพียง

¹ อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการธุรกิจและสารสนเทศ คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The research question, “How is cultural belief of self-sufficiency perceived in Thai society?” has the purpose to develop cultural belief of self-sufficiency by using Delphi technique from 28 experts. The result of this qualitative research can be summarized into three findings and 6 indicators including 1) Pattern with 2 indicators of tradition and theoretical practices; 2) Behavior/deeds with 2 indicators of proceed and control, and 3) Value with 2 indicators of price and value. This research was conducted initially to understand cultural belief of self-sufficiency in Thai society based on the theories of sufficient economy and its implication for Exploratory Factor Analysis (EFA) in future quantitative research.

Keywords: Delphi Technique, Cultural Belief, Self-Sufficiency

บทนำ

กระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง “...ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ตอน เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐานคือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไป ตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...” (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 19 กรกฎาคม 2517) จากกระแสพระราชดำรัส ทรงเห็นความสำคัญของการสร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างมีสติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) ซึ่งยังคงมีความต่อเนื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อสร้างสมดุลการพัฒนาประเทศทุกมิติ อย่างมั่นคง เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงจากความเจริญที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

เหตุผลที่ชาวไทยควรน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามุ่งเน้นพัฒนากายนอกสู่ภายใน ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดด พื้นฐานการพัฒนาหลายด้านถูกละเลย เกิดช่องว่างการพัฒนากระแสพระราชดำรัสจึงเตือนให้ค่อยเป็นไป ระวัง ประหยัด เพื่อบรรลุเป้าหมายสุดท้ายตามที่ตนปรารถนา

ผลกระทบเชิงลบจากการมุ่งให้ความสำคัญแต่ภายนอก ก่อให้เกิดการเสียสมดุลของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม สิ่งปรากฏชัดอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การกระจายรายได้ของคนในประเทศต่ำลง ทั้งที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวสูงขึ้น ความเจริญระหว่างเมืองกับชนบทขาดสมดุล ความไม่พอดีของโครงสร้างการผลิตและการจ้างงาน

ด้านการดำเนินชีวิต ความมั่นคงในชีวิตความสามารถในการพึ่งตนเองและสมดุลของชีวิตขาดหาย การดำเนินชีวิตไม่อิสระ ผู้บริโภคยึดติดกระแสวัตถุนิยม ใช้จ่ายเกินความพอดี ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจไม่ใส่ใจการออม การกู้สูงกว่าการลงทุน สัดส่วนของหนี้สินต่อทุนสูง (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2550)

ปัญหาที่เกิดจากการเร่งพัฒนาอย่างสุดโต่ง ควรชะลอด้วยหลักสมดุล ทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานง่าย ๆ ของการดำเนินชีวิตตามคำสอนของพุทธศาสนา ที่ต้องพิจารณาด้วยปัญญาอย่างมีสติ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นข้อคิด หลักยึดที่ตอบโจทย์ความสุดโต่งของทุกด้านทุกชีวิต ให้ถูกคิดถึงความสำคัญของความสมดุล

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำสอนของพุทธศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะรู้จักเป็นที่แพร่หลายในหมู่พุทธศาสนิกชนและชาวไทย แต่บางครั้งการรับรู้สำหรับบางคน บางกลุ่มได้จำกัดความเข้าใจตนเองในวงแคบ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์อื่นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บางคนรับรู้ว่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของภาคเกษตรกรรม ความยากจน หรือ เป็นเรื่องของคนที่ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจจึงประหยัด ภาคธุรกิจเป็นคนละชั้นกับความพอเพียง

นับเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่ง หากคนไทยมุ่งให้ความสำคัญเชื่อถือ และเรียนรู้เฉพาะแนวคิดทฤษฎีทางด้านตะวันตก แล้วไม่เปิดใจศึกษาประโยชน์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีฐานคำสอนของพุทธศาสนาฐานรากความคิดของไทย ฐานชีวิตของชาวตะวันออก

หากปล่อยให้คนไทยยังคงอยู่กับความไม่เข้าใจหลักปรัชญาของตนอย่างถ่องแท้ ไม่เพียงแต่ส่งผลให้จุดหมายที่แท้จริงของชีวิตถูกลดความสำคัญลงเท่านั้น แต่ยังเป็นการตัดโอกาสเรียนรู้ปรัชญาที่เป็นสากล สามารถปรับใช้ได้กับทุกเรื่องในชีวิต ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นที่จะหาวิธีการอธิบายแก่นแท้ของความพอเพียง ให้ง่ายและสะดวก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะกับศาสตร์ด้านบริหารธุรกิจ ที่มีโจทย์สังคมเรื่องของการก่อให้เกิดการบริโภคนิยม วัตถุนิยมอย่างสุดโต่ง ให้กลายเป็นสังคมฉลาดบริโภค ฉลาดบริหารธุรกิจอย่างมีภูมิคุ้มกัน

โดยนำความพอเพียงมาบูรณาการกับความเชื่อและวัฒนธรรม เป็นความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่มีระดับลึกที่สุดต่อการแสดงพฤติกรรม (Kotler, 1997) อีกทั้ง ความเชื่อ (belief) ยังส่งผลต่อเจตคติ (attitude) ความตั้งใจ (intention) ที่จะแสดงพฤติกรรม (behavior) (Fishbein & Ajzen, 1975) ดังนั้น การเริ่มต้นพัฒนาองค์ความรู้ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงในสังคมไทยครั้งนี้ จึงเริ่มจากการให้ความหมาย ความเข้าใจในระดับลึกจากทุกมุมมองทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับหลักปรัชญา เพื่อวิเคราะห์หาข้อสรุป และพัฒนาเป็นตัวชี้วัด ตัวแปร ปัจจัย สำหรับอธิบายหรือทำนายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำนายความสัมพันธ์ของการเกิดพฤติกรรมผู้บริโภค และพฤติกรรมองค์กร ดังนั้น เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ ผู้วิจัยจึงออกแบบการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย ด้วยการร่างคำถามปลายเปิดอย่างกว้าง ๆ เปิดประเด็นระดมสมองผู้เชี่ยวชาญให้แสดงความคิดเห็นต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะเป็น ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมที่สั่งสมมายาวนาน แบบไม่เผชิญหน้า ถึงแม้ว่าการวิจัยด้วยวิธีนี้จะใช้เวลานานมาก แต่เป็นวิธีที่จะได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย อีกทั้งการรอคอยผลการวิจัยครั้งนี้ นับเป็นความคุ้มค่าอย่างยิ่ง เพราะผู้วิจัยได้เรียนรู้มุมมองอย่างหลากหลายด้านจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีเมตตาอย่างล้นเหลือ หลายท่านได้พยายามสอน อธิบาย ผ่านตัวหนังสือ ผ่านการสัมภาษณ์ ทั้งต่อหน้า ทั้งทางโทรศัพท์ การแนะนำเพิ่มเติม และที่สำคัญ คือ แม้แต่บางมุมมองที่ถูกละเลยจากปรัชญานี้ในเบื้องต้น เมื่อได้มุมมองของความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ท่านเหล่านั้นกลับให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยยังมั่นใจได้ว่า ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงที่เป็นองค์ความรู้ที่กำลังพัฒนานี้ ไม่ใช่เรื่องยากที่จะพัฒนาให้อธิบายได้อย่างเป็นสากลต่อไป

ผลการศึกษาครั้งนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของความพยายามแตกประเด็นความหมายของความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ให้สามารถนำไปพัฒนาองค์ประกอบเชิงสำรวจสำหรับเป็นตัวชี้วัด ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงในสังคมไทย และการพัฒนาศาสตร์ด้านบริหารธุรกิจ

นอกจากนี้ ยังเป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน ให้คนไทยมีหลักยึดด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจน อีกทั้งยังเป็นแนวทางกำหนดนโยบายทางสังคม เพื่อให้ผู้บริโภคมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระภาพที่จะเลือกอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และพอประมาณ บนทางสายกลาง อย่างมีเอกลักษณ์ เป็นความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของทุกคน ที่มีคุณค่า เป็นภูมิปัญญาของสังคม เป็นวิธีคิด (ways of thinking) อย่างมีระบบ และหลักการ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุข มีอิสระจากการพึ่งพา เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนของยุคโลกาภิวัตน์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2548; Sen, 2011)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงด้วยเทคนิคเดลฟาย

ขอบเขตการวิจัย

ด้านแนวคิด ครอบคลุมแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิด

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2535)
2. แนวคิดความเชื่อด้านวัฒนธรรม ของ Hofstede (1997)

ด้านประชากร ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านพื้นที่ ไม่มีการกำหนดหรือระบุเขตพื้นที่ ขึ้นอยู่กับสถานที่ทำงานหรือที่อยู่อาศัยของผู้เชี่ยวชาญเป็นสำคัญ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เชิงวิชาการ ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นความหมายระดับลึกอย่างละเอียดของ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ซึ่งเป็นค่านิยมที่มีคุณค่าของสังคมไทย ที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติสืบต่อมาช้านาน อย่างเป็นระบบ ระเบียบ ชัดเจน เป็นรูปธรรม สำหรับนำไปพัฒนาเป็นปัจจัยเพื่อทำนวยความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นให้เกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการศาสตร์ด้านพฤติกรรมผู้บริโภค ตามส่วนแบ่งทางการตลาดด้านจิตวิทยา (psychographic segmentation) ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นการกำหนดคุณค่าร่วมของวัฒนธรรมองค์การ ที่เป็นฐานทรัพยากร (resource based view) สำคัญ สำหรับสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันต่อไป

เชิงนโยบาย เป็นแนวทางการพัฒนาค่านิยมแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำรัส

เชิงพาณิชย์ นักการตลาด มีเกณฑ์การแบ่งกลุ่มผู้บริโภคแบบใหม่ ส่วนผู้บริหาร ผู้ประกอบการ นำความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงพัฒนาเป็นคุณค่าร่วมขององค์การเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในฐานที่เป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญขององค์การ

บททวนวรรณกรรม

พุทธ พอเพียง กับการบริหารธุรกิจ

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ความเชื่อทางพุทธศาสนาถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักพระธรรมหลายประเด็น อาทิเช่น ฉันทะ โยนิโสมนสิกา เป็นวิธีการดำเนินงานที่มีแต่ความสบายใจ ไม่กดดัน ไม่เครียด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552) บริหารธุรกิจด้วยมุ่งหวังประโยชน์เกิดต่อส่วนรวม มองการณ์ไกล

ส่วนหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นธรรมหรือคุณสมบัติของคนดี 7 ประการ ประกอบด้วย 1) ธัมมัญญาตา : รู้เหตุ 2) อัตถัญญาตา : รู้ผล 3) อัตตัญญาตา : รู้ตน 4) มัตตัญญาตา : รู้ประมาณ 5) กาลัญญาตา : รู้กาล 6) ปริสสัญญาตา : รู้ชุมชน 7) ปุคคลปโรปรัญญาตา : รู้บุคคล คุณลักษณะทั้ง 7 ประการสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านการบริหารธุรกิจในส่วนของการวิเคราะห์เพื่อประเมินสถานการณ์ด้วย SWOT เพื่อให้รู้เรา รู้เรา เป็นแนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถและกำลังทุนทรัพย์ของบริษัท เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีภูมิคุ้มกันด้วยการมองอย่างรอบคอบ รอบด้าน (พิบูล ทีปะปาล, 2551)

ฐานคิดจากหลักพุทธธรรมที่สำคัญอีกเรื่อง คือ มรรคมงคลแปดหรือทางสายกลาง (มชฌิมา ปฏิปทา) ทางอันประเสริฐแปดประการสำหรับผู้มีจริยธรรมหรือผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นการพัฒนามนุษย์จากภายนอกสู่ภายใน หรือการฝึกปฏิบัติตามไตรสิกขา คือการมีศีล สมาธิ ปัญญา และจากภายในสู่ภายนอก คือ การเดินทางตามวิธีของมรรค เริ่มต้นด้วยบุคคลเมื่อมีสัมมาทิฐิหรือความเห็นตรง ความรู้ในทุกข์สมุทัยแล้ว สัมมาอย่างอื่นจึงจะพอเหมาะเกิดตามมาได้ตามลำดับดังนี้ 1) สัมมาทิฐิ : เห็นชอบ : ปัญญา 2) สัมมาสังกัปปะ : ดำริชอบ : ปัญญา 3) สัมมาวาจา : เจรจาชอบ : ศีล 4) สัมมากัมมันตะ : กระทำชอบ : ศีล 5) สัมมาอาชีวะ : เลี้ยงชีพชอบ : ศีล 6) สัมมาวายามะ : พยายามชอบ : สมาธิ 7) สัมมาสติ : ระลึกชอบ : สมาธิ 8) สัมมาสมาธิ : ตั้งจิตมั่นชอบ : สมาธิ เนื้อหาหลักของมรรคแปดประการที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตได้แนะวิธีการที่สำคัญคือการเลี้ยงชีพที่ชอบ การมีความเพียรในสิ่งที่ทำ ในการดำเนินชีวิต ด้วยความระมัดระวัง ประคองจิต ตั้งจิตในทางที่ถูกต้องเหมาะสมตลอดเวลาในแต่ละเรื่อง เมื่อเหตุดี ผลอื่น ๆ ที่ตามมาจึงเป็นเหตุเป็นผลส่งต่อกันอย่างถูกต้องดังตามขั้นตอน ป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ พอประมาณสามารถเข้าถึงความดีงามสูงสุดได้ด้วยตนเอง ไม่ดำเนินชีวิตอย่างสุดโต่ง (พระมหาศีริวัฒน์ อริยมณี, 2547; ฐิติปัญญา เกิดศรี, 2553; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552) พระมหาศีริวัฒน์ อริยมณี กล่าวสรุปว่า พระพุทธศาสนามี

ความสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3 ประเด็น คือ 1) ด้านปรัชญา 2) ด้านโครงสร้าง 3) ด้านกระบวนการกระบวนการเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่า พุทธ พอเพียง กับการบริหารธุรกิจไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด นักธุรกิจผู้ประกอบการ ล้วนต้องปรับสมดุลด้วยการเริ่มต้นดำเนินชีวิตตามหลักธรรมกำกับอย่างพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2542) ได้อธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นเศรษฐกิจที่มีความพอเพียงสำหรับทุกคนจนเกิดความสมดุล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของชุมชน คุณภาพและเศรษฐกิจแห่งศีลธรรม ในขณะที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (2551) นิยามเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศของภูมิภาคหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ คือการวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิต

แต่องค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ประเด็นสำคัญอยู่ที่ “วิถีชีวิต” วิธีการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับสังคมทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นธรรมชาติตามความจริง ที่เราควรพิจารณาให้ถ่องแท้ แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ให้ทั่วถึง เพื่อเข้าใจ นำมาประยุกต์ใช้สำหรับหาทางออกจากวิกฤติและสามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข ตลอดจนเป็นแนวปฏิบัติตนให้ละเอียดรอบคอบในการดำเนินชีวิตสู่เป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยแก่น คุณค่า หลักยึดในการดำเนินชีวิตตามพุทธศาสนาด้วยทางสายกลางอย่างมีสติ มีปัญญา ความรอบคอบและความพอดี (อานันท์ ปันยารชุน, 2554)

Sen (2011) ศาสตราจารย์ชาวอินเดีย ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ปี 1998 ได้แสดงทัศนะว่า “ความพอเพียง ไม่ได้หมายถึงไม่ต้องการอีกแล้ว แต่ต้องมีพอที่จะอยู่ได้ พอที่จะมีชีวิตที่ดี” หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งพัฒนาประเทศโดยไม่เลือกใช้เงินหรือความมั่งคั่งเป็นตัวตั้ง โดยมีเศรษฐกิจกระแสหลัก แต่จะยึดหลักของการพัฒนาแบบทางเลือกและแนวการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับสมรรถภาพของมนุษย์ ให้มองที่คุณค่าของชีวิตมนุษย์ เพราะการให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและโอกาสพอเพียงในการมีชีวิตที่ดี ส่วนอีกชั้นของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเชื่อมโยงกับระบบทุนนิยมด้วย กิจกรรมต้องดำเนินไปอย่างมีคุณธรรม มีการเปิดกว้างทางความคิดเพื่อรับสิ่งใหม่ ๆ เอาใจใส่และคำนึงถึงคนรอบข้างมากขึ้น เป็น เศรษฐศาสตร์คุณธรรม ที่อยู่บนเงื่อนไขของคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Calkins, 2011)

เมื่อพิจารณาถึงแนวทางเศรษฐกิจสมานฉันท์ของต่างประเทศกับหลักความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียงจะพบความเชื่อมโยงระหว่างกัน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แนวทางของเศรษฐกิจสมานฉันท์ไม่ต่างกับทฤษฎีใหม่ของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเช่นกัน ความเชื่อมโยง 2 ประการหลัก คือ เรื่องการจัดสรรผลผลิตอย่างเป็นธรรม ที่บุคคลหนึ่ง ๆ จะเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานของการบริโภคใช้สอย และไม่เน้นเรื่องการบริโภคของหุรหุราฟุ่มเฟือย ซึ่งจัดว่าเป็นวัฒนธรรมการบริโภคแบบยั่งยืนที่มีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจสมานฉันท์ และเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวในเวทีการค้าที่เป็นธรรมต่อนานาชาติ เพราะไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจสมานฉันท์หรือเศรษฐกิจพอเพียงล้วนเป็นการเคลื่อนไหวที่ทุกคนในทุกมุมโลกสามารถทำได้ด้วยการเริ่มต้นที่ตนเองแล้วค่อยขยายออกไปเป็นกลุ่มกว้างขึ้นเรื่อยๆ (Kleiman, 2011)

นอกจากนี้ Warr (2011) เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นผลพวงจากปรัชญาเชิงพุทธ ที่ไม่เชื่อเรื่องความสุขอันเกิดจากความมั่งคั่งแต่มาจากจิตใจภายใน โดยเปรียบเทียบเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐศาสตร์สีเขียวทั้งสองแนวคิดนี้ไม่เชื่อว่ามนุษย์จะมีความสุขจากการมีรายได้มากๆ โดยปราศจากความคำนึงถึงชีวิต

ความสามารถของโลก แต่การใช้ทรัพยากรแบบไม่เบียดเบียนและการมีชีวิตอยู่อย่างพอเพียงจะเป็นหนทางสู่ความสุขมากกว่า ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีสองเรื่องหลักๆ รวมอยู่ด้วยกัน เรื่องที่หนึ่งคือ ความต้องการในปัจจุบันใช้สอยตามความเป็นจริงมิใช่เกินความจำเป็น เรื่องที่สองคือ การไม่สร้างความเสี่ยงเกินกำลังที่ตนเองจะรับได้

จากนันทาทัศนะที่ดีความเศรษฐกิจพอเพียง ยิ่งทำให้เชื่อมั่นได้ว่า พุทธ พอเพียง และการบริหารธุรกิจ ล้วนเกี่ยวโยงอย่างสมดุลจากฐานรากคุณค่าของฐานไทยที่ใช้ในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม หากจะนำมาใช้อธิบายความหมายของความเชื่อด้านวัฒนธรรมอย่างพอเพียง ควรจะได้มีการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่นิยมใช้ในวงวิชาการด้านบริหารธุรกิจเพิ่มเติมด้วย

ส่วนที่ขาดหายจากแนวคิดของ Hofstede

แนวคิดของ Hofstede เกิดจากการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ จากพนักงานบริษัทไอบีเอ็มจากทั่วโลกกว่า 116,000 คน ผ่านแบบสำรวจคุณค่าวัฒนธรรม (VSM : Values Survey Module) ซึ่งจัดลักษณะของวัฒนธรรมออกเป็นหมวดหมู่ตามนิยามของวัฒนธรรมที่หมายถึง รูปแบบวิธีการคิด ความรู้สึก และการตอบสนองของกลุ่มบุคคล ทำให้ทราบถึงลักษณะวัฒนธรรมพื้นฐานที่สำคัญและสามารถพัฒนารูปแบบความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ออกเป็น 4 มิติตามแนวคิดเริ่มต้น ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำของอำนาจ (power distance) ปัจเจกชนนิยมหรือกลุ่มนิยม (individualism/collectivism) ภาวะความเป็นเพศชายหรือภาวะความเป็นเพศหญิง (masculinity/ femininity) การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (uncertainty avoidance) (พิพัฒน์พล สัตตานุสรณ์ และ กันติดารัตน์ ขวัญคง, 2551; Woodside, Hsu, Marshall, 2011 pp. 785-799.; Thowfeek, Jaafar, 2012, pp. 961-967) อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้มีนักวิชาการร่วมพัฒนามิติต่าง ๆ เพิ่มเติมเข้ามาตามลำดับ

มิติที่ 1 ความเหลื่อมล้ำของอำนาจ ประเด็นหลักคือความห่างหรือระยะห่างเชิงอำนาจ หมายถึง การที่บุคคลพิจารณาความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมถึงความเท่าเทียมกัน บางวัฒนธรรมมีการแบ่งแยกสูง ระหว่างผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน เช่น เจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมที่มีความแตกต่างทางอำนาจสูง บุคคลจะรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลค่อนข้างมาก

มิติที่ 2 ปัจเจกชนนิยมหรือกลุ่มนิยม เป็นการอธิบายความเป็นปัจเจกนิยม หรือคตินิยมหมู่ หากสังคมใดมีความเป็นปัจเจกนิยม จะเป็นสังคมที่ความผูกพันระหว่างบุคคลในสังคมเป็นไปอย่างไม่แน่นแฟ้น ผู้คนต่างให้ความสำคัญกับตนเองหรือครอบครัวเป็นลำดับแรก รวมทั้งมีความเป็นตัวของตัวเองทางความคิดและการกระทำ หรือเรียกอีกอย่างว่า อัตตา คือมีความเป็นตัวตนสูง ส่วนสังคมแบบคตินิยมหมู่ ผู้คนในสังคมจะมีความผูกพันอย่างเหนียวแน่น ให้ความสำคัญกับกลุ่มมากกว่าตัวบุคคล มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อกัน ให้การดูแลคุ้มครอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มักทำตามผู้นำกลุ่ม ถูกชักจูงได้จากผู้มีอิทธิพลของกลุ่ม เป็นการเอาอย่าง ตามอย่างกัน สมาชิกในกลุ่มมักจะแตกต่างจากคนอื่น

มิติที่ 3 ภาวะความเป็นเพศชายหรือภาวะความเป็นเพศหญิง อาจหมายถึง การที่สังคมให้ความสำคัญเสมอภาคทางเพศ สังคมที่เน้นลักษณะความเป็นบุรุษเพศสูงจะแบ่งแยกบทบาททางเพศอย่างชัดเจน บทบาทหน้าที่บางอย่างได้รับการสงวนไว้สำหรับบุรุษโดยเฉพาะ เช่น หน้าที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ ความกล้าหาญ การคิดวิเคราะห์ และวางแผนระดับสูง ส่วนสังคมที่มีความเสมอภาคสูง (feminine) หมายถึง สตรีและบุรุษจะมีความเกรงใจและประนีประนอมต่อกัน มีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องต่างๆ สตรีมีความเสมอภาคเท่ากับบุรุษและสามารถทำหน้าที่ผู้นำได้ หรืออาจหมายถึง สังคมที่มีภาวะความเป็นเพศชายสูงอาจเป็นสตรีก็ได้ แต่มีความ

มุ่งมั่น แข็งกร้าว กล้าหาญแบบเพศชาย ขณะเดียวกันสังคมที่มีภาวะความเป็นเพศหญิงอาจเป็นบุรุษก็ได้ แต่มีความอ่อนโยน อ่อนน้อม ประนีประนอม รักสิ่งแวดล้อม เอื้ออาทร

มิติที่ 4 การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน เป็นตัวชี้วัดทางวัฒนธรรมด้านหนึ่ง อันเป็นการบ่งชี้ถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลว่ารู้สึกอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดความไม่แน่นอน ซึ่งไม่อาจคาดการณ์ได้ ผู้คนในบางสังคมอาจรู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติ หรือบางสังคมอาจรู้สึกว่าการไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่สร้างความเสียหาย เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย ยุ่งยาก ทำให้เกิดพฤติกรรมหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน

ต่อมา Michael Bond นักจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยในฮ่องกงและไต้หวัน ได้นำประสบการณ์ทำงานกับวัฒนธรรมจีนมาพัฒนาเครื่องมือชื่อว่า Chinese Values Survey (CVS) เพื่อค้นหามิติทางวัฒนธรรมเพิ่มเติมจากแนวคิดของ Hofstede มิติดังกล่าวเกี่ยวข้องกับคำสอนของขงจื้อ (Confucian Dynamics) มิติดังกล่าวเป็นการแสดงนัยความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมตะวันออกกับวัฒนธรรมตะวันตก Hofstede ได้นำแนวคิดนี้เพิ่มเติมเป็นมิติที่ 5 คือการมุ่งสานสัมพันธ์ระยะยาว (Hofstede, 2005)

มิติที่ 5 การมุ่งสานสัมพันธ์ระยะสั้น หรือระยะยาว เป็นการกำหนดแผนระยะสั้น หรือระยะยาวในอนาคต ความสำคัญของมิตินี้คือ การวิเคราะห์ความแตกต่างของผู้คนในวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมตะวันออกต่อการกำหนดแผนในอนาคต หรือความมีวิสัยทัศน์ การมองการณ์ไกล

จากการสำรวจความเชื่อด้านวัฒนธรรมของ Hofstede เพื่อพัฒนาตัวแปรทั้ง 5 มิติ ได้ข้อสังเกตดังนี้ ประการแรก ความเชื่อด้านวัฒนธรรมถือกำเนิดโดยเน้นมุมมองของตะวันตกเป็นสำคัญ ประการต่อมา แนวคิดทฤษฎีที่เป็นองค์ความรู้จากซีกโลกตะวันตก มักจะมีการแบ่งขั้ว ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ ก็คือต้องเป็นอย่างนั้น ซึ่งการแยกส่วนอาจทำให้การอธิบายปรากฏการณ์ผิดพลาดได้ ประการสุดท้าย บางครั้งตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นเพื่อความเชื่อด้านวัฒนธรรมของ Hofstede อาจเป็นนามธรรมเกินไปสำหรับบางประเทศที่มีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ การปกครอง รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถเข้าใจตัวชี้วัดได้ถ่องแท้ หรือไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ดังนั้น ในเบื้องต้นของการศึกษาผู้วิจัยจึงนำประเด็นที่ได้จากข้อสังเกต มาพัฒนาปัจจัย หรือตัวแปรเพื่อปิดช่องว่าง ให้การนำความเชื่อด้านวัฒนธรรมของ Hofstede สามารถใช้ได้หลากหลายมุมมองมากขึ้น และสิ่งสำคัญคือ เป็นปัจจัยที่พัฒนาจากฐานไทย จากแผ่นดินแม่ จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเริ่มต้น ซึ่งผู้วิจัยไม่แยกข้อการศึกษาระหว่าง ความพอเพียง กับการพึ่งพา เนื่องจากว่าต้องการให้เกิดองค์รวมในการอธิบายให้ได้ภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมสำหรับประโยชน์ของการนำไปใช้ทำนายความสัมพันธ์ให้ได้ผลใกล้เคียงปรากฏการณ์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในเชิงทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการวิจัย ในสิ่งที่เปี่ยมความรู้ เป็นปัญหาที่มีมาช้านานในสังคมไทย ผู้วิจัยเป็นเพียงนักสำรวจ สืบค้นเพื่อขุดประเด็นที่มีอยู่ให้เด่นชัด เรียบง่าย เหมาะแก่การนำมาประยุกต์กับศาสตร์อื่น เพื่อเป็นแนวทางการนำมาใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ ตามหลักวิชาของศาสตร์ด้านบริหารธุรกิจ ทั้งการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภค พฤติกรรมองค์กร และการจัดการเชิงกลยุทธ์ ให้สามารถอธิบายได้อย่างตะวันออก อย่างพุทธ อย่างไทย อย่างไม่ต้องเลือกระบุว่าเป็นเกณฑ์ไหน ขั้วใด

นอกจากนี้ ความพร่อง ช่องว่าง หรือความไม่สมบูรณ์ของส่วนที่ขาดหายจากทั้ง 5 มิติ ในประเด็นการให้ความสำคัญกับการแบ่งขั้วมากเกินไป อาจทำให้ผลการวิจัยสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง แม้ว่าจะเกิดประโยชน์ที่ทำให้เห็นภาพชัดเจน ง่ายต่อการอธิบายหรือนำมาใช้ แต่ในความเป็นจริง ชีวิต สังคม การดำรงอยู่ สิ่งสำคัญที่ต้องประคับประคอง คือ ความสมดุล ความเป็นเอกภาพ ดังนั้น การสลายขั้ว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการจุดประกายการ

วิจัยครั้งนี้ เนื่องจากในความเป็นจริงของวิถีการดำเนินชีวิตที่ยืนยาว ไม่อาจกล่าวได้ว่าสังคมใด ชนกลุ่มใด ผู้คนใด จะมีแต่ความสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่งได้ตลอดชีวิต แต่วัฒนธรรมเกิดจากการหลอมรวม ค่อย ๆ พัฒนาสู่สิ่งที่สมดุล ของชีวิต ของสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อโจทย์สังคม คือ การบริโภคนิยมจำเป็น คำตอบของการวิจัยครั้งนี้ จึงมีได้ อย่างเดียวเพื่อเติมเต็มส่วนที่ขาดหายของ Hofstede ที่ไม่พบจากทั้ง 5 มิติ เพื่อลดความสุดโต่ง การตาม กระแส ความเร็ว ความเจริญของการเร่งพัฒนา ด้วยหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางสู่การดำเนินชีวิตที่ สมดุลระหว่างที่มีชีวิต เพื่อนำมาอธิบายได้ในเชิงหลักวิชาการที่ว่า ปัจจัยความเชื่อด้านวัฒนธรรม เป็นปัจจัย สำคัญอันดับแรกที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมบริโภค ดังนั้น ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง จึง เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่พัฒนาเพื่อตอบโจทย์สังคม เรื่องการบริโภคนิยมจำเป็น ตามหลักวิชาสำหรับตัดสินใจ กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างสมดุลด้วยหลักทางสายกลางให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิต

ความเชื่อทางด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง

วัฒนธรรมคือ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติที่สมาชิกในสังคมเห็นคุณค่า ความดีงาม จึงธำรงรักษาไว้เป็นแนว ประพฤติ ปฏิบัติสืบต่อกันมา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นองค์ความรู้ที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงสร้าง เรียกได้ว่า ปรัชญาหลวง เป็นหลักการ จากความเรียบง่าย ธรรมดาของวิถีชีวิตคนไทย ให้มีความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐาน ฐานราก การมีสติกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ด้วยปัญญา ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ไม่ขัดแย้งหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ถือ ปฏิบัติง่าย แต่อาจหลงลืมไปบ้าง หรืออาจมีกฎเกณฑ์ รูปแบบ เทคนิค วิธีการ เปลี่ยนแปลง แตกต่างกันไป เป็น หลักการสำหรับชาวบ้าน หรือประชาชนทั่วไป

งานวิจัยครั้งนี้กำหนดขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายสุดท้ายคือการพัฒนาการบริโภคด้วยปัญญา หรือเพื่อเป็นแนวทาง สร้างปัญญาบริโภค ภายใต้ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาองค์ประกอบความเชื่อด้าน วัฒนธรรมตามหลักปรัชญาหลวง จากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับพัฒนาศาสตร์ ด้านบริหารธุรกิจเพื่อแบ่งส่วนผู้บริโภคตามหลักจิตวิทยา (psychographic segmentation) คือ ความเชื่อด้าน วัฒนธรรมแบบพอเพียง และการพัฒนาฐานทรัพยากรขององค์การสำหรับการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความ ได้เปรียบทางการแข่งขัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงของไทย โดยการวิจัยเชิง คุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ซึ่งอาศัยความคิดเห็น (Opinion) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่คาดการณ์ถึงแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการวิจัยต่อ ยอด เพื่อให้สามารถอธิบายได้หลากหลายต่อไป

คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญจาก 5 สาขา ประกอบด้วย บริหารธุรกิจ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคมและ วัฒนธรรม พุทธศาสนา และเศรษฐศาสตร์ ที่มีคุณสมบัติ คือ มีผลงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและผลงาน ตีพิมพ์เผยแพร่ โดยเบื้องต้นนักวิจัยส่งแบบสอบถามไปครบทุกสาขาจำนวนมากที่สุด แต่ได้รับการตอบกลับน้อย จึงใช้กลยุทธ์ใหม่ คือ ติดต่อก่อนส่ง และส่งอีกครั้งจำนวน 40 คนหรืออีก 6 เดือนได้รับกลับ 28 คน จาก 6 ศาสตร์ (เพิ่มศาสตร์ด้านศิลปกรรม) 13 มหาวิทยาลัย 1 องค์กรธุรกิจ และ 3 ผู้เชี่ยวชาญอิสระ

วิธีการและขั้นตอนของการวิจัย เพื่อให้การดำเนินการวิจัยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารเพื่อ กำหนดกรอบความคิดในการวิจัยอย่าง คร่าว ๆ ด้วยการมุ่งจุดหมายปลายทางของการวิจัยภาพรวมคือ การต่อยอดนำไปวิเคราะห์เชิงปริมาณ ดังนั้น ความหมายที่มุ่งพัฒนา คือ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ส่วนคำถามเป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 4 ข้อเปิดประเด็นกว้าง ๆ ให้อิสระในการตอบ จึงไม่มีการตรวจสอบความตรงความเที่ยงในรอบแรก

ขั้นตอนที่ 2 เทคนิค Delphi รอบที่ 1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ สังเคราะห์แบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นแรก: ถอดความ ผลการระดมสมองทั้งหมด ขั้นสอง: คัดเลือกความ ซ้ำกันของความหมายจากคำตอบแต่ละข้อ ขั้นสาม: รวมกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกันจากคำตอบแต่ละข้อ ขั้นสี่: ทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติม เพื่อลำดับเนื้อหา ประเด็นใหม่ ขณะเดียวกันขั้นนี้ได้ทำการตรวจสอบความ ตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พร้อมพัฒนาคำตอบมาหาบทสรุปอีกครั้ง เริ่มตีกรอบ จากประเด็นที่ได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น ขั้นห้า : สรุปกรอบความหมายใหม่ที่ได้จากการระดมสมองรอบ 2

เทคนิค Delphi รอบที่ 1 ผู้วิจัย ได้ส่งหัวข้อคำถามเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ไปยังผู้เชี่ยวชาญ ให้ แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ จำนวน 40 ท่าน ด้วยจดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ สัมภาษณ์ด้วยตนเอง และ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เท่าที่ผู้ให้ข้อมูลจะสะดวก ระหว่างวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 – 15 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ในรอบที่ 1 นี้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามส่งกลับคืนมาจำนวน 28 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 57.50 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เกิดขึ้นตลอดเวลาที่ได้รับข้อมูลเพิ่มเติม

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ 28 ท่าน มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความคิดที่เหมือน และแตกต่าง ด้วยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม ที่อยู่ในประเภท เดียวกันเข้าด้วยกัน จัดข้อมูลที่ได้จากการจำแนกตามความคิดของทฤษฎีระบบ โดยที่ผู้วิจัยพยายามรักษาคำพูด ของผู้เชี่ยวชาญไว้ให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (เทคนิค Delphi รอบที่ 1) มาสร้างเป็นข้อคำถามมาตรประเมินค่าแบบลิเคิ (Likert Scale) ตั้งแต่ 1 - 5 คือ จากน้อยที่สุด ไปถึง มากที่สุด แทนค่าเป็นตัวเลขจาก 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ รวมทั้งเปิดให้เขียนเหตุผลและข้อมูลเพิ่มเติม ได้ข้อคำถามจากการสัมภาษณ์จำนวน 172 ข้อ จำแนกได้ดังนี้ ด้านคุณค่า (Value) จำนวน 76 ข้อ ด้านแบบแผน (Pattern) จำนวน 52 ข้อ ด้านการ ประพฤติ (Behavior/Deeds) จำนวน 44 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 ทำเทคนิค Delphi รอบที่ 2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ สังเคราะห์สร้างแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิดไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 28 ท่าน เพื่อบอกเหตุผลและข้อเสนอแนะ ด้วยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2553 – 3 ธันวาคม พ.ศ. 2553 โดยในรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามส่งคืนมาจำนวน 18 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 66.66

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้ง 18 ฉบับมาวิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows และคำนวณหาค่า ความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ที่คำนวณได้ของแนวโน้มใดที่มีค่า น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.75 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกัน (Consensus) ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มใดมีค่ามากกว่า 1.75 แสดงว่า ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชียวชาญนั้นไม่สอดคล้อง กัน สรุป ข้อคำถามจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ จำนวน 143 ข้อ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสังเคราะห์ความสอดคล้องของภาษา จาก 143 ข้อ คัดเลือกข้อคำถามเหลือเพียง 62 ข้อ จำแนกได้ดังนี้ ด้านความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง จำนวน 9 ข้อ ด้านแบบแผน (pattern) แบบ

พอเพียง จำนวน 18 ข้อ ด้าน พฤติกรรมหรือความประพฤติ (behavior/deeds) แบบพอเพียง จำนวน 15 ข้อ และ ด้านคุณค่า (value) แบบพอเพียง จำนวน 20 ข้อ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคเดลฟาย โดยมีสถิติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลตามกรอบความคิดของการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

2.1 มัธยฐาน (Median) จากแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้น้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด (ให้ระดับคะแนน 5) จนกระทั่ง เห็นด้วยน้อยที่สุด (ให้ระดับคะแนน 1)

2.2 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ที่คำนวณได้ของแนวโน้มใดที่มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.75 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (Consensus) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวโน้มใดมีค่ามากกว่า 1.75 แสดงว่า ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่สอดคล้องกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหา ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ได้ 3 ประเด็นหลัก ซึ่งความหมายจะเกี่ยวข้องกับเรื่อง ส่วนบุคคล (individual) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม (other/interaction) และความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม (environment) โดยสามารถอธิบายที่มาของความหมายตั้งแต่อดีตหรือต้นน้ำ กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่เกิดถูกปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิมของสังคม ครอบครัว ผนวกกับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่หล่อหลอมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ อย่างเป็นระบบระเบียบ และมีคุณค่าตามโครงสร้างของสังคม คือเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถานที่ทำงาน สังคม และสภาพแวดล้อมที่เผชิญ หล่อหลอมออกมาเป็นจริย จริยา การกระทำ พฤติกรรมที่เป็น 3 ระดับ ซึ่งหากประพฤติ ปฏิบัติตามวัฒนธรรมอันดีงามที่คนในสังคมยอมรับและถือปฏิบัติสืบมา จะได้รับความเจริญงอกงาม มีความสุขอย่างแท้จริงของชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ควรได้รับการสืบทอด ปรับเปลี่ยน และสืบสานต่อตามหลัก อนุรักษ์ส่วนดีไว้ สืบสานให้คงอยู่ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับยุคสมัยและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการพัฒนาความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงจากผู้เชี่ยวชาญพบ 3 ประเด็น 6 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) ด้านแบบแผน (1) ขนบธรรมเนียม (2) แนวทางปฏิบัติ (2) ด้านการประพฤติ (1) เป็นผล (2) ตัวควบคุม / นำให้ทำตาม (3) ด้านคุณค่า (1) มูลค่า (2) ระบบการให้คุณค่า

สรุป อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อพัฒนาศาสตร์ด้านบริหารธุรกิจ ประการแรก ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ไม่ได้แบ่งชัดตามสมมติฐานเดิมที่วางไว้ตามแนวคิดตะวันตกของ Hofstede ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยความเชื่อด้านวัฒนธรรมที่มีฐานคิดจากหลักความเชื่อทางพุทธศาสนาและแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแก่นหรือฐานความรู้ คือ ทางสายกลาง ความสมดุล เป็นเหตุให้ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้อาจไม่สามารถแบ่งชัดเป็นความพอเพียง กับการพึ่งพา ประการที่สอง แนวทางการพัฒนาศาสตร์ด้านพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อใช้แบ่งส่วนตลาดด้วยวัฒนธรรม เป็นความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรก

ที่มีระดับลึกที่สุดต่อการแสดงพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ตามแนวคิดของ Hofstede (1997) Fishbein and Ajzen (1975) Kotler and Armstrong (2003) ตามโครงสร้างเส้นความสัมพันธ์จากแนวคิดทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจซื้อของ Engle, Kollet and Blackwell (1973) สอดคล้องกับการศึกษาของ Schaninger and Sciglimpaglia (1981) Zaichkowsky (1985) Woodside, Hsu and Marshall (2011) Thowfeek and Jaafar (2012)

นอกจากนี้ ผลการวิจัย 3 ประเด็น 6 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) ด้านแบบแผน (1) ขนบธรรมเนียม (2) แนวทางปฏิบัติ 2) ด้านการประพจน์ (1) เป็นผล (2) ตัวควบคุม / นำให้ทำตาม 3) ด้านคุณค่า (1) มูลค่า (2) ระบบการให้คุณค่า สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาตัวชี้วัด เพื่ออธิบายพฤติกรรมองค์การที่เป็นฐานทรัพยากรสำคัญของการจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันสำหรับองค์การ ตามแนวคิด resource based theory VRIO V (Value) R (Rareness) I (imitative) และ O (Organization) ในฐานะเป็นฐานทรัพยากรสำคัญที่องค์การเห็นคุณค่าหายาก ยากต่อการลอกเลียน ตามการศึกษาของ Genc (2013) Naor, Jones, Bernardes, Goldstein, and Schroeder (2013)

องค์ความรู้ครั้งนี้ เป็นการริเริ่มแนวทางการตอบโจทยสังคมเรื่อง การบริโภคเกินจำเป็น ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว ความมากมายของข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสารไร้พรมแดน ไร้เงื่อนไข ทุกอย่างถูกออกแบบให้เกิดความรวดเร็วจนเคยชิน ซึ่งน่าจะส่งผลต่อผู้บริโภคอย่างมหาศาล แต่หากมองอีกมุม ผู้บริโภคที่ดูเหมือนจะได้เปรียบเหล่านี้กำลังถูกบังคับให้เกิดความคุ้นชินกับความรวดเร็ว ความฟุ่มเฟือย ความเหลือล้น ความมหาศาล จนหลงลืมความสมดุลของชีวิต ทำให้เกิดความสูญเปล่า ความเข้าใจไม่ถึงแก่นแท้ ความประมาทจากการไม่รู้ประโยชน์ของข้อมูลที่ล้นเหลือ ทำให้สังคมเต็มไปด้วยการบริโภคเกินความจำเป็นเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปอภิปรายความเชื่อด้านวัฒนธรรมเป็นเชิง อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เพื่อให้เกิดสมดุลของชีวิต

อนุรักษ์ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง : ด้านแบบแผน ประกอบด้วย ขนบธรรมเนียม และแนวทางปฏิบัติ ความเชื่อด้านวัฒนธรรมในเชิงอนุรักษ์นี้ เป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นแล้วในสังคมไทย เป็นแบบแผนที่เป็นอดีต สำหรับเป็นข้อมูล องค์ความรู้ให้เป็นแนวทางปฏิบัติสืบต่อไป แบ่งเป็น 2 ลักษณะ 1) อนุรักษ์แบบแผนที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี (ทำแล้ว) 2) อนุรักษ์แบบแผนที่เป็นแนวทางปฏิบัติ (ควรต้องทำ)

สืบสาน ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง : ด้านการประพจน์ ประกอบด้วย ฐานะที่เป็นผลสืบเนื่อง และฐานะที่เป็นตัวควบคุมให้ทำตาม ความเชื่อด้านวัฒนธรรมในลักษณะของการสืบสาน คือการนำมาปฏิบัติให้เกิดผลหรือเป็นการกระทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ 1) สืบสานความประพจน์ที่เป็นผล (effect) (เป็นอยู่) 2) สืบสานความประพจน์ที่เป็นตัวควบคุมหรือตัวนำให้ทำตาม (conduct) (ควรต้องเป็น)

พัฒนา ความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียง : ด้านคุณค่า ประกอบด้วย มุมมองที่เป็นมูลค่า และมุมมองที่เป็นระบบการให้คุณค่า ความเชื่อด้านวัฒนธรรมลักษณะของการพัฒนา คือการให้คุณค่าที่เกิดประโยชน์ในอนาคต แบ่งเป็น 2 ลักษณะ 1) พัฒนาคุณค่าอย่างมีมูลค่า (เห็นเป็นรูปธรรม ทางตรง) 2) พัฒนาคุณค่าอย่างเป็นระบบการให้คุณค่าแก่สิ่งต่าง ๆ (ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ ทางอ้อม)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงการเริ่มต้นพัฒนาองค์ความรู้ที่มีในฐานไทยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ยังไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันที การวิจัยขั้นตอนต่อไป คือการพัฒนาแบบสอบถามความเชื่อด้านวัฒนธรรมแบบพอเพียงของผู้บริโภคด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (ภาพ 1) และต้องมีการวิจัยต่อยอดอีกหลายครั้งซ้ำ ๆ เพื่อให้แนวคิด ทฤษฎีที่เกิดจากแผ่นดินแม่ ถูกพัฒนาเป็นองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาศาสตร์ด้านพฤติกรรมผู้บริโภค และศาสตร์ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ภายใต้บริบทของสังคมไทยต่อไป

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ มัชฌิมนิเทศนา มัชฌิมาปฏิบัติ หรือ กฎธรรมชาติ และคุณค่าสำหรับชีวิต**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี. (2547). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของ พระพุทธศาสนา**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พิบูล ทีปะปาล. (2551). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- พิพัฒน์พล สัตตานุสรณ์ และ กันติดำรงต์ ขวัญคง. (2551). **Management GURU กีร์ท ฮอฟสเตด (Geert Hofstede)**. สืบค้นจาก http://file.siam2web.com/cmmba/geert_hofstede.pdf
- บุรีปัญญา ศรีเกิด. (2553). **ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน: ศึกษากรณีตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์).
- ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ ศูนย์ส่งเสริมงานศิลปาชีพฯ. **แนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นจาก <http://www.northernstudy.org>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). **เศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดสู่การประยุกต์ใช้ที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: มปป.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551, มิถุนายน-กันยายน). **เศรษฐกิจพอเพียง**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 19(3).
- อรสุดา เจริญรัก. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย ทรรศน์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2552). **ความเข้าใจ “วัฒนธรรม” ในงานวิจัยสังคมไทย มานุษยวิทยาปะทะ วัฒนธรรมศึกษา ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ มหาชน).
- อานันท์ ปันยารชุน. (2554). **โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง**. ปาฐกถาวันที่ 18 ธันวาคม 2542. สืบค้นจาก <http://www.sufficiencyeconomy.org/index.php>
- Calkins, P. H. (2011). **เศรษฐกิจพอเพียงคือการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่บนเงื่อนไขของคุณธรรม**. ประมวลบทสัมภาษณ์ “เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก: Sufficiency econmy in global view: Open public discussion. สืบค้นจาก <http://www.virtualdepots.com/sufficiency/images/calkins-th.jpg>
- Kleiman, F. (2011). **จากเศรษฐกิจสมานฉันท์ถึงเศรษฐกิจพอเพียง**. ประมวลบทสัมภาษณ์ “เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก: Sufficiency Econmy in Global View: Open Public Discussion. สืบค้นจาก <http://www.virtualdepots.com/sufficiency/images/kleiman-th.jpg>
- Sen, A. (2011). **ความพอเพียงไม่ได้หมายถึงไม่ต้องการอีกแล้ว แต่ต้องมีพอที่จะอยู่ได้ พอที่จะมีชีวิตที่ดี**. ประมวลบทสัมภาษณ์ “เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก: Sufficiency Econmy in Global View : Open Public Discussion. สืบค้นจาก <http://www.virtualdepots.com/sufficiency/images/sen-th.jpg>
- Warr, P. G. (2554). **เศรษฐศาสตร์สีเขียว-เศรษฐกิจพอเพียง สองแนวคิดยึดหลักไม่เบียดเบียนโลก**. ประมวลบทสัมภาษณ์ “เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก: Sufficiency Econmy in Global View: Open Public Discussion. สืบค้นจาก <http://www.virtualdepots.com/sufficiency/images/warr-th.jpg>

- Engel, J. F., Kollat, D. T., & Blackwell, R. D. (1973). **Consumer behavior**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). **Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research**. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Genc, K. Y. (2013, April). Culture as a strategic resource for organizations and an assessment on cultures of Turkish large firms. **Social and Behavioral Sciences**, 75(3), 525– 531.
- Hofstede, G. H. (1980). **Culture's consequences, international differences in work-related values**. USA: Sage Publications.
- _____. (1997). **Cultures and organizations: Software of the mind**. USA: McGraw-Hill.
- _____. & Hofstede, G. J. (2005). **Cultures and Organizations: Software of the mind** (2nd ed.). USA: McGraw-Hill.
- Kotler, P. (1997). **Marketing management: Analysis, planning, implement, and control** (9th ed.). New York: Prentice-Hall.
- Naor, M., et al. (2013). The culture-effectiveness link in a manufacturing context: A resource-based perspective. **Journal of World Business**. Retrieved <http://dx.doi.org/10.1016/j.jwb.2013.06.003>.
- Schaninger, C. M., & Sciglimpaglia, D. (1981, September). The Influence of Cognitive Personality Traits and Demographics on Consumer Information Acquisition. **Journal of Consumer Research**, 8(2), 208-216.
- Thowfeek, M. H., & Jaafar, A. (2012, December). instructors' view about implementation of e-learning system: An analysis based on hofstede's cultural dimensions. **Original Research Article Procedia- Social and Behavioral Sciences**, 65(3), 961-967.
- Woodside, A. G., Hsu, S., & Marshall, R. (2011, August). General theory of cultures consequences on international tourism behavior. **Journal of Business Research**, 64(8), 785-799.
- Zaichkowsky, J. L. (1985, December). Measuring the involvement construct. **Journal of Consumer Research**, 12(3), 341-352.

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน 2558